

POZNÁMKY KE KNIZE ŽIVOTA 29-30

*Životní kontext:*¹

1560-1562 dva a půl roku opakujících se vidění Krista

1561-1564 intenzivní zkušenost „poryvů Boží lásky“²

od 1560 vícekrát mystická zkušenost probodení srdce

KŽ 29

Autorka pokračuje v obhajobě pravosti své duchovní zkušenosti. Předchozí kapitoly sloužily tomu, aby se ozřejmilo, že nejde o pouhý výplod lidské mysli, píše Terezie hned v první větě této kapitoly:

„pokoušela jsem se pojednat o důvodech, z nichž je vidět, že se nejedná o obrazotvornost“³

Přestože naznačuje, že se chce vrátit k hlavnímu tématu, i v této kapitole z velké části zůstane u obhajoby autenticity zmíněných typů duchovních prožitků. Jako hlavní argument pro jejich pravost uvádí člověkovu neschopnost být sám strůjcem podobné zkušenosti a překvapivě i neobyčejnou a ohromující krásu, která vidění Krista doprovází. Nelze k ní nic přidat, ani nic ubrat, lze ji jen kontemplantovat:

„...neboť jak bychom si mohli *svým* úsilím zpřítomnit Kristovo lidství a svou obrazotvorností uspořádat jeho velkou krásu? A bylo by zapotřebí nemálo času, kdyby se jim to mělo aspoň trochu podobat. *Duše* si je může zpřítomnit ve své obrazotvornosti a hledět na ně po nějakou dobu, a jakou mají podobu a bělost, a postupně onen obraz zdokonalovat a ukládat do paměti“.⁴

Ještě v následujících odstavcích Terezie zdůrazňuje určitou bezmocnost, která doprovází tuto zkušenost: nelze ji podržet, uniká uchopení a jakékoliv manipulaci.⁵

Další důležitým rysem Tereziiných vidění je, že jde převážně o vidění Ježíše Krista Vzkříšeného, jak sama píše, „vždy v oslaveném těle“:

„Takřka vždy se mi Pán zpřítomňoval takto vzkříšený, a v hostii totéž, pokud to nebylo někdy, kdy mě chtěl posílit, když jsem byla v protivenství, takže mi ukazoval rány; někdy na kříži a v Zahradě; a jen několikrát s trnovou korunou; a někdy také, jak nese kříž, kvůli mým potřebám – jak říkám – a dalších osob, avšak vždy v oslaveném těle.“⁶

Jedním z důsledků těchto vidění je podle Terezie růst v lásce („viděla jsem, že velice rostu v lásce k Němu“, 29,4), posílení důvěrného vztahu k Bohu i útěcha:

¹ Srov. T. ÁLVAREZ, *Comentarios a las obras de Santa Teresa. Libro de la vida, Camino de perfección, Castillo interior. Para la reflexión y oración personal y de grupo*. Burgas, Monte Carmelo 2005, 199.

² Srov. KŽ 33,4

³ KŽ 29,1

⁴ KŽ 29,1

⁵ Srov. KŽ 29,2

⁶ KŽ 29,4

„chodila jsem si Mu *vždy* postěžovat na všechna tato strádání; z modlitby jsem *pak* vždy odcházela utěšena a s novými silami.“⁷

Jestliže Terezie na sobě pozorovala prospěšné působení podobné zkušenosti, stále se jí ještě nepodařilo na svou stranu přiklonit osoby, které jí na její duchovní cestě doprovázely a které jí z obezřetnosti přikázaly nejenže nepřikládat podobným prožitkům žádnou váhu, ale vzdalovat je od sebe všemi možnými způsoby:

„Jelikož vidění přibývalo, jeden z nich, který mi předtím pomáhal, (u kterého jsem se někdy zpovídala, když nemohl otec ministr) začal říkat, že jde jasně o démona. Přikázali mi *tedy*, když už jsem nemohla viděním odporovat, abych se vždy pokřižovala, až budu nějaké vidění mít, a dělala rohy, protože považoval za jisté, že jde o démona a že díky tomu nepřijde; a abych neměla strach, že Bůh mě ochrání a zbaví mě toho.“⁸

„Když mi začali přikazovat, abych se snažila klást *viděním* odpor, milosti rostly mnohem víc. Když jsem se snažila rozptýlit, prakticky jsem neopouštěla modlitbu. Dokonce i ve spánku se mi zdálo, že jsem v ní.“⁹

Terezie uprostřed podobných protivenství zvolila zůstala na cestě důvěry a poslušnosti, posílena dalšími vizemi a slovy:

„Říkal mi, abych si z toho nic nedělala, že dělám dobře, když poslouchám, ale že On způsobí, aby se poznala pravda.“¹⁰

V osmém odstavci může pozorný čtenář zaznamenat jakýsi postupný přechod od vidění k popisu silné afektivní zkušenosti:

„Viděla jsem, jak umírám touhou vidět Boha, a nevěděla jsem, kde bych měla hledat tento život, ne-li prostřednictvím smrti. Zmocňovaly se mě velké poryvy této lásky, takže i když nebyly tak nesnesitelné jako ty, o kterých jsme mluvila jindy, ani neměly takovou hodnotu, nevěděla jsem, co si se sebou počít; protože mě nic neuspokojovalo ani jsem si nerozuměla, nýbrž opravdu se mi zdálo, že se mi trhá duše.“¹¹

Když chce tuto intenzivní zkušenost popsat o něco blíže, nejprve přichází s tím, oč se v ní nejedná: „nejde o neklid nitra ani o pocity zbožnosti, které nám často přicházejí a které, jak se zdá, zahlší ducha, poněvadž nevědí, co se sebou“ (29,9) – tomu je skutečně třeba se bránit. Co charakterizuje tuto zkušenost se snaží přiblížit obrazy, které najdeme v desátém odstavci této kapitoly:

Nejsme to my, kdo přikládáme dřevo, nýbrž zdá se, že oheň je už rozdělán a hned nás do něj vhazují, abychom shořeli. Duše se nesnaží o to, aby tato rána nepřítomnosti Páně bolela, nýbrž někdy je jí vrážen šíp do nejživějších míst útrob a srdce, takže duše neví, co má dělat ani co chce. Jasně chápe, že chce Boha, a že tento šíp, jak se zdá, nesl jedovatou rostlinu, aby si člověk oškivil sám sebe pro lásku k tomuto Pánovi, a velmi rád by pro Něj ztratil svůj život. Nejde dost zdůraznit ani vyjádřit způsob, jakým Bůh zraňuje duši, a velkou bolest, jakou tím působí, neboť způsobuje, že o sobě duše neví; avšak tato bolest je tak lahodná, že v tomto

⁷ KŽ 29,4

⁸ KŽ 29,5

⁹ KŽ 29,7

¹⁰ KŽ 29,6

¹¹ KŽ 29,8

životě není takové rozkoše, která by člověku poskytla větší potěšení. Duše by stále chtěla – jak jsem řekla – umírat na tuto bolest.¹²

Obraz mystického žáru, ohně, smíšené duchovní trýzně i slasti vrcholí v popise probodění srdce (*trasverberación*), jíž zřejmě sama Terezie připisovala zvláštní význam. Krom KŽ 29,13-14 ji najdeme vylíčenu ještě v *Relaci 5,17* a v druhé a jedenácté komnatě *Vnitřního hradu*. Na všech místech najdeme zmínky o tom, že nejde o zkušenost tělesnou, ale duchovní, opakovanou, trvajíc i několik dní, doprovázenou vědomím velké milosti a nesmírné něhy.¹³

KŽ 30

Tuto kapitolu lze rozdělit na dvě části: první popisuje pro Terezii velmi důležité setkání s františkánem Pedrem de Alcántara, druhá se věnuje duchovním těžkostem, které zakoušela v líčené fázi duchovní cesty (tj. nikoliv jako začátečnice!).

Po úvodním tematickém propojení textu s předchozí kapitolou (téma trýzně a současně velikého uspokojení světice – spojení dvou protikladných pólů, které i ji samotnou naplňuje údivem)¹⁴ se Terezie rozepsala o svém prvním setkání s Pedrem de Alcántara (podruhé se uvidí v předvečer založení jejího prvního reformovaného Karmelu). Terezie se u něj cítila nezvykle dobře pochopená a navíc, píše:

„viděla jsem, že mi rozuměl na základě své zkušenosti, což bylo právě to, co jsem měla zapotřebí, neboť tehdy jsem si nerozuměla tak jako nyní, abych to dokázala vyjádřit, neboť až později mi to dal Bůh, abych dokázala rozumět milostem, které mi Jeho Majestát udílí, a vyjádřit je, a *tak* bylo zapotřebí, aby tím *vším* prošel i ten, kdo mě měl pochopit a objasnit mi, oč jde.“ (30,4)

Z následujících odstavců se zdá (srov. 30,6-7), že v té době jí vůbec největší potíže nezpůsobovali její zpovědníci, ale rytíř František de Salcedo. I s ním však Alcántara promluvil ve prospěch světice a její duchovní zkušenosti. Přese všechno najdeme v sedmém odstavci pozoruhodnou zprávu o duchovní křehkosti světice – přiznává, že ani z této zkušenosti velkého vzájemného porozumění, útěchy a ujištění, že je v zásadě na dobré cestě, nebyla schopna udělat konec svým vnitřním nejistotám:

„Zanechal ve mně velikánskou útěchu a spokojenost a *ujištění*, že mám pěstovat modlitbu s *pocitem* jistoty a nemám pochybovat, že jde o Boha; a v čem bych snad měla nějakou pochybnost a *rovněž* pro větší jistotu jsem měla vše sdílet se zpovědníkem, a že takto mohu žít bezpečná. Avšak ani tak jsem nemohla mít zcela onu jistotu, protože Pán mě vedl cestou obav, takže jsem *snadno* věřila, že jde o démona, když mi to říkali *druzí*. A tak nikdo nezmohl ani to, abych měla *větší* obavu, ani *abych měla větší* jistotu, do té míry, abych mu věřila víc než tomu, co Pán vkládal do mé duše. Takže i když mě utěšil a uklidnil, neuvěřila jsem mu natolik, abych byla zcela bez obav...“¹⁵

Od tohoto odstavce následuje série nyní už vnitřních nejistot a tápání, kterou někdy chápeme jako Tereziin popis fáze temné noci na duchovní cestě. Zahrnuje od fyzických

¹² KŽ 29,10

¹³ Srov. Álvarez, 203.

¹⁴ Srov. KŽ 30,1

¹⁵ KŽ 30,7

obtíží, které mystičku doprovázely po celý život (30,8), opět téma falešné pokory (30,8-10), velkého duševního rozptýlení a zmatku (30,11-13), nechuti k čemukoliv (30,13-15), neschopnosti soustředit se na něco užitečného, povzbudit se dobrou či zbožnou myšlenkou, cosi člověku brání se věnovat četbě i modlitbě (30,16-18)...¹⁶

Překvapivé je místo, na kterém tento popis nacházíme – jsme totiž v situaci, kterou bude ve své pozdější knize Vnitřní hrad Terezie líčit jako stav přebývání v tzv. šestých, tj. předposledních příbytcích lidského nitra, před samou největší hlubinou a nejzazší komnatou, ve které na ni čeká ten, po kterém celou dobu prahla.

V závěru kapitoly se znovu obrací na explicitního adresáta svého spisu, dominikána Garcíu de Toledo, který ji zřejmě povzbuzoval, aby podobných odboček v psaní nezalekla a především pravdivě popisovala to, co se jí v souvislosti s vlastním životem modlitby vybaví.

¹⁶ Alvarez rozlišuje dva hlavní typy těžkostí, které obsahuje tato duchovní temnota: většinu z nich lze zahrnout buď pod kategorii deprese a sklíčenost, anebo nesoustředěnost a rozptýlení. Srov. ALVAREZ, 208-209.